

Leo Trotskij: Början till slutet

(12 juni 1937)

[Ur Socialist Appeal, vol 1, nr 10, 16 oktober 1937, s 3 och 6. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Byråkratin har blivit ett verktyg för att undergräva, demoralisera och bryta ner landet på det sociala och politiska livets samtliga områden. Framförallt gäller det på det ekonomiska livets område. De anklagelser om sabotage som slungas till höger och vänster har kastat in hela den administrativa apparaten i kaos. Varje objektiv svårighet tolkas som ett misslyckande från en enskild person. Alla misslyckanden pekars, närhelst tillfälle ges, ut som sabotage. Varenda provins och region skjuter sin egen Pjatakov. Ingenjörer på planeringsinstitutionerna, direktörer för karteller och fabriker, förmän, alla är livrädda. Ingen vill ta ansvar. Alla är rädda för att visa initiativ. Samtidigt riskerar man att hamna inför exekutionspatrullen på grund av bristande initiativförmåga. Det ökande tyranniet leder till anarki. En demokratisk regim är lika oundgänglig för sovjetekonomin som bra kvalitet på råvaror eller smörjmedel. Det stalinistiska förvaltningssystemet är inget annat än allmänt sabotage av ekonomin.

Okunnighetens och lögnens diktatur förgiftar folkets liv

Om möjligt är situationen på kulturens område ännu sämre. Okunnighetens och lögnens diktatur kväver och förgiftar det andliga livet för 170 miljoner människor. De senaste rättegångarna och utrensningarna i sin helhet är till sina mål och metoder helt igenom oärliga, och har fullständigt befast förtälets, uselhetens, angiveriets och feghetens herravälde. Den sovjetiska skolan förstör ett barn lika allvarligt som ett katolskt prästseminarium, och den sovjetiska skolan skiljer sig bara från seminariet genom att vara mindre stabil. De forskare, lärare, författare och konstnärer som har visat minsta tecken på oberoende eller talang har terroriserats, förföljts, arresterats, landsförvisats, om inte skjutits. De okunniga skurkarna segrar över hela linjen. De föreskriver forskningsprogrammen och dikterar kreativitetens lagar för konsten. Förruttnelsens kvävande stank stiger upp från den sovjetiska pressen.

Finns det något mer skamligt än byråkratins likgiltighet inför landets internationella anseende? Den internationella storbourgeoisens representanter och militärstaber gör en mycket klarare bedömning av skenrättegångarna i Moskva och utrensningarnas avigsidor än många arbetarorganisationer, som har lurats av sina ledare. Vad kan de kapitalistiska profeterna tycka om en ”socialistisk” regering som sänker sig till så usla äventyr? Berlin och Tokyo måste i alla fall känna till att anklagelserna mot trotskisterna och de röda generalerna för att ha förrått staten till den tyska och japanska militarismens intressen är rent svammel. Vi behöver givetvis inte hysa några illusioner om den japanska, tyska eller några andra regeringars moral. Det handlar trots allt inte om en tävling i att följa de tio budorden, utan om bedömningar av den sovjetiska regimens stabilitet. Moskvaregeringen misskrediterades fullständigt av de rättegångar som den hade organiserat. Dess fiender, såväl som dess

möjliga allierade, har en mycket lägre uppskattning av dess styrka och makt än före den senaste rättegången. Denna bedömning blir i sin tur en av de viktigaste faktorerna under de internationella omgrupperingarna. Samtidigt har sovjetregeringen steg för steg retirerat inför sin svagaste motståndare, Japan. De skrytsamma artiklar och tal som åtföljer kapitulationerna kommer inte att lura någon. Moskvaoligarkin är indragen i ett inbördeskrig och är därmed oförmögen till yttre motstånd. Överlämnandet av Amuröarna har givit Japan fullständigt fria händer avseende Kina. Det är fullt möjligt att Litvinov på förhand hade blivit tillsagd att säga till de japanska diplomaterna: ”Ni kan göra vad ni vill med Kina, men rör inte oss. Vi kommer inte att lägga oss i.” Den härskande klicken har inga andra intressen än att bevara sig själv.

Kommunistiska internationals stöder kontrarevolutionen i Spanien

Lika katastrofal är den sortens diplomatiska arbete som genomförs genom Kominterns apparat. England och Frankrike skulle aldrig på egen hand ha lyckats pracka på det revolutionära Spanien en borgerligt kontrarevolutionär regering av Negrins sort. Den så kallade Kommunistiska internationalen har blivit en outhärlig överföringsmekanism för diplomaterna i London och Paris. Under kampen för att vinna den franska och brittiska borgarklassens förtroende har Stalins främsta intresse hela tiden varit att förhindra de spanska arbetarna från att slå in på den socialistiska revolutionens väg. Den hjälp som Moskva har givit ”Folkfrontsregeringen” har alltid haft som villkor att den skulle vidta strängare åtgärder mot revolutionärerna. Som förväntat ledde kampen mot arbetarna och bönderna bakom linjerna ständigt till nederlag vid fronten. Moskvaklicken är lika maktlös mot Franco som den är mot Mikado. Och precis på samma sätt som Stalin behöver syndabocker för sina egna inrikespolitiska synder, har de nederlag som den reaktionära politiken i Spanien har lett till tvingat honom att söka räddningen genom att krossa den revolutionära förtruppen.

De metoder för hopkok och komplotter som har utvecklats i Moskva överförs färdigutvecklade till Barcelona och Madrid. Ledarna för POUM kunde bara anklagas för opportunist och bristande beslutsamhet gentemot den stalinistiska reaktionen, men utropades plötsligt till ”trotskister” och följaktligen som allierade till fascismen. GPU:s agenter i Spanien ”avslöjade” brev som hade skrivits med osynligt bläck av dem själva, och som slog fast banden mellan revolutionärerna i Barcelona och Franco i enlighet med samma regler som under Moskvarättegångarna.¹ Det saknas inte skurkar för att utföra de bloddrypande direktiven. Den tidigare revolutionären Antonov-Ovsejenko,² som avsvor sig sina oppositionella synder 1927 och som 1936 var dödsförskräckt för att hamna i de fängslades förhållanden, förkunnade i *Pravda* att han var fullt beredd att strypa

1 Trotskij anspelar här på den berömda ”Plan N”, som upptäcktes av polisen hos en falangist i Madrid, Golfín. Planen gick ut på att femte kolonnen skulle göra militärt uppror. Polisen hävdade att man på baksidan av dokumentet upptäckt ett meddelande skrivet med osynligt bläck som hänvisade till ”N” (= Nin) som en pålitlig agent. Förfalskningen var så klumpig att den förkastades vid processen mot POUM i slutet av 1938.

2 Antonov-Ovsejenko (1884-1938), en rysk yrkesofficer som 1906 gjorde myteri tillsammans med sina soldater. Arresterades och dömdes till döden, ett straff som omvandlades till 20 års arbetsläger. Han lyckades rymma 1907 och verkade under 3 år i Moskva tills han arresterades på nytt, varefter han tog sig till Tyskland och därifrån till Paris. Där kom han i kontakt med Trotskij och blev under kriget en av redaktörerna för tidningen *Nasje Slovo*. Återkom till Ryssland i juni 1917 och gick med i bolsjevikpartiet tillsammans med Trotskij. Spelade under upproret en viktig roll i den Revolutionära militärkommittén i Petrograd och ledde stormningen av Vinterpalatset. Höga poster i Röda armén. Oppositionsmedlem 1923, utsluten ur partiet 1927, men gjorde avbön 1928. Fick 1934 tjänst som offentlig åklagare. Skickades 1936 till Barcelona som generalkonsul, men återkallades i augusti 1937. Han arresterade i oktober samma år och sköts i februari 1938.

”trotskisterna” med sina egna händer. Denna person skickades genast till Barcelona förklädd till konsul, med exakta instruktioner om vem han skulle strypa. Arresteringen av Nin på grundval av en uppenbart påhittad anklagelse, kidnappningen av honom från fängelset och mordet på honom i hemlighet, är Antonov-Ovsejenkos hantverk. Men initiativet kommer förstås inte från honom. Viktiga affärer av denna sort genomförs bara på direkt order från ”generalsekreteraren” själv.

Stalin behöver hopkok på europeisk mark, inte bara för att dra uppmärksamheten från sin egen ytterst reaktionära internationella politik, utan också för att underbygga de alldeles för grova hopkokerna på sovjetisk mark. Nins lemlästade kropp är tänkt att fungera som bevis – på Pjatakovs flygresa till Oslo.³ Frågan är inte bara begränsad till Spanien. Det finns långt gångna förberedelser i ett antal andra länder. I Tjeckoslovakien arresterades en gammal och oklanderlig revolutionär, Anton Grylewicz,⁴ på misstankar om – förbindelser med Gestapo. Anklagelsen hittades tveklöst på av GPU och överlämnades i färdig form till den tillmötesgående tjeckiska polisen. Verkliga och påstådda trotskister utsätts för förföljelser, speciellt i de länder som haft oturen att bli beroende av Moskva: Spanien och Tjeckoslovakien. Men det är bara början. Genom att utnyttja internationella svårigheter och Kominterns hjälpredor som är beredda att göra vad som helst, och sist men inte minst den växande guldindustrins resurser, hoppas Stalin kunna tillämpa samma metoder i andra länder. Reaktionen är inte avogt inställda mot att göra sig av med revolutionärer någonstans, i synnerhet om en utländsk ”revolutionär” regering tar på sig arbetet med komplotterna och morderna, och arbetar med hjälp av inhemska ”vänner” som får betalning ur samma utländska budget.

Stalinismen, Sovjetunionens gissel och arbetarrörelsens spetälska

Stalinismen utgör ett gissel för Sovjetunionen och har blivit den internationella arbetarrörelsens spetälska. På idéernas område är stalinismen lika med noll. Men som kompensation förfogar den över en enorm apparat, som utnyttjar dynamiken hos historiens största revolution och dess heroiska traditioner och vilja till seger. Utifrån det faktum att det revolutionära våldet under en viss historisk period har en skapande roll, har Stalin, i sin obotliga ovetenskapliga trångsynthet, dragit slutsatsen att våld i allmänhet är allsmäktigt. Utan att själv märka det har han gått från de arbetandes revolutionära våld mot utsugarna till utsugarnas kontrarevolutionära våld mot de arbetande. Under gamla slagord och formler håller Oktoberrevolutionen på att likvideras.

Ingen, inte ens Hitler, har riktat så dödliga slag mot socialismen som Stalin. Det är knappast överraskande eftersom Hitler har angripit arbetarklassens organisationer utifrån, medan Stalin gör det inifrån. Hitler attackerar marxismen. Stalin inte bara attackerar den utan vanärar den. Inte en enda princip har undgått nedsmutsning, inte en enda tanke har undgått att besudlas. Själva namnen socialism och kommunism har på ett grymt sätt komprometterats, från den dag då okontrollerade polismän fick sitt levebröd med hjälp av ett ”kommunistiskt” pass och gav sin polisregim namnet socialism. Motbjudande helgerån! GPU:s garnisoner är inte det ideal arbetarklassen kämpar för.

3 Jurij Pjatakovs (1890-1937) bekännelse i den andra rättegången i Moskva, enligt vilken han hade gjort en flygresa till Oslo för att träffa Trotskij, var en av hörnstenarna i åtalet som skulle bevisa Trotskijs brottsliga samarbete med nazistledarna.

4 Anton Grylewicz (1885-1971), tysk kommunistveteran, en av ledarna för vänsteroppositionen i landet. Var under en period redaktör för den ryska *Oppositionsbulletinen*. Emigrerade till Tjeckoslovakien, greps 1933, anklagad för spioneri för Hitlertyskland, på grundval av en falsk rapport som den tjeckiska polisen fått från GPU. Komplotten misslyckas, han frikändes och lyckades 1937 ta sig till Frankrike.

Socialismen innebär en oavbruten ökad allomfattande jämlikhet. Stalin har byggt ett system av motbjudande privilegier. Socialismen har som mål en allsidig blomstring av individens personlighet. När och var har människans personlighet förnedrats så mycket som i Sovjetunionen? Socialismen har inget värde utan osjälviska, ärliga och mänskliga relationer mellan människor. Stalins regim har genomsyrat de sociala och personliga förhållandena med lögn, karriärism och förräderi. Det är förstås inte Stalin som avgör de vägar som historien tagit. Vi känner till de objektiva orsaker som röjde vägen för reaktionen i Sovjetunionen. Men det är ingen slump att Stalin åkte med på den termidorianska vågkammen. Han kunde ge den nya kastens giriga aptit sitt mest brutala uttryck. Stalin har inget ansvar för historien. Men han har verkligen ansvar för sig själv och sin roll i historien. Det är en kriminell roll. Den är så kriminell att avsky multipliceras med fasa.

Förtvivlade terroraktioner förändrar inget i själva det stalinistiska systemet

Det går inte att hitta något lämpligt straff för den härskande klicken i Moskva, och framförallt för mannen som leder den, ens i mänsklighetens strängaste lagsamlingar. Om vi trots detta mer än en gång i våra tal till den sovjetiska ungdomen höjde ett varningens finger mot individuell terrorism, som återuppstår så lätt på sovjetisk mark, genomsyrad som den är av godtyckligt styre och våld, så var det inte av moraliska utan politiska övervägande. Förtvivlade handlingar ändrar inte på någonting i själva systemet, utan underlättar bara troninkräktarnas blodiga hämnd mot sina motståndare. Inte ens utifrån en synvinkel av ”hämnd” kan terrorangrepp ge någon tillfredsställelse. Vad är ett dussintal höga byråkraters undergång jämfört med antalet och omfattningen på de brott som har begåtts av byråkratin? Uppgiften är att klä av brottslingarna inför mänsklighetens medvetande och kasta dem på historiens skräphög. Det går inte att nöja sig med mindre.

Förvisso hoppas sovjetbyråkratin, precis som nazisterna, kunna härska i tusen år. De är övertygade om att regimer bara faller på grund av att de inte har använt ett tillräckligt bestämt förtryck. Hemligheten är enkel: om varenda kritiskt huvud huggs av i tid så går det att göra sin makt oändlig. Under en viss period fyllde den sovjetiska byråkratin en relativt progressiv roll – till stor del en roll som kapitalismens byråkrati hade genomfört i Västeuropa på sin tid – och under denna period föll omtumlande framgångar på Stalins lott. Men perioden visade sig vara mycket kort. Precis i det ögonblick då Stalin hade blivit helt igenom övertygad om att hans ”metod” garanterade seger över alla hinder, hade den sovjetiska byråkratin fullgjort sitt uppdrag och började redan under sin första generation att frätas sönder. Just detta är källan varifrån de senaste anklagelserna och rättegångarna härrör, och som för den genomsnittliga borgarbrackan verkar ha fallit från himlen.

Starkare eller svagare?

Stärkte eller försvagade de blodiga utrensningarna Stalins makt? Världspressens svar på denna fråga var tvåfaldigt och tvetydigt. Den omedelbara reaktionen på skenrättegångarna i Moskva var att nästan alla drog slutsatsen att en regim som tvingas ta till sådana intriger inte kan bli långlivad. Men för närvarande har den mer konservativa pressen, vars sympatier alltid ligger hos den härskande sovjetiska kasten under dess kamp mot revolutionen, gjort en omsvängning. Stalin hade fullständigt krossat oppositionen, gjort om GPU, undanröjt de motsträviga generalerna, och hela tiden hade folket hållit sig lugnt. Alltså hade han uppenbarligen stärkt sin makt. Vid en första anblick verkar

dessa två bedömningar vara lika övertygande. Men bara vid en första anblick.

Utrensningarnas sociala och politiska innebörd är uppenbar: det härskande skiktet fördriver från sin mitt alla de som påminner den om sitt revolutionära förflutna, socialismens principer, frihet, jämlikhet, broderskap och världsrevolutionens olösta uppgifter. Förtryckets råhet vittnar om det hat som den privilegierade kasten känner mot revolutionärerna. I denna mening ökar utrensningarna det härskande skiktets enhetlighet och verkar stärka Stalins ställning.

Byråkratin är hatad

Men denna förstärkning är till största delen falsk till sin natur. Vad som än händer är Stalin själv en produkt av revolutionen. Hans närmaste klick, den så kallade politbyrån, består av individer som är ganska obetydliga, men majoriteten av dem förknippas genom sitt förflutna med bolsjevismen. Den sovjetiska aristokratin, som med så stor framgång har utnyttjat Stalins klick för att göra processen kort med revolutionärerna, hyser ingen sympati eller respekt för de nuvarande ledarna. Den vill bli helt befriad från bolsjevismens alla begränsningar, även i den sargade form som fortfarande är oundgänglig för Stalin för att hålla sin klick i schack. Imorgon kommer Stalin att bli en börda för det härskande skiktet.

Men oändligt mycket viktigare är det faktum att byråkratin befrias från sina brokiga element till priset av en allt större klyfta mellan byråkratin och folket. Det är ingen överdrift att säga att det sovjetiska samhällets atmosfär är laddad med hat mot de privilegierade höjdarna. Vid varje steg kommer Stalin att få tillfälle att övertyga sig själv att beslutsamhet och exekutionspatruller inte ensamma räcker för att rädda en regim som har överlevt sig själv. Utrensningarna i armén och GPU är alltför talande påminnelser om det faktum att även tvångsapparaten består av levande varelser som påverkas av sin omgivning. Massornas ökande hat mot byråkratin och byråkratimajoritetens dämpade fientlighet mot Stalin bryter oundvikligen ner tvångsapparaten, och förbereder på så sätt en av förutsättningarna för regimens fall.

Det bonapartistiska styret växte fram ur den grundläggande motsättningen mellan byråkratin och folket, och den ytterligare motsättningen mellan revolutionärerna och termidorianerna inom byråkratin. Stalin kom till makten genom att först och främst stöda sig på byråkratin mot folket, på termidorianerna mot revolutionärerna. Men i vissa kritiska ögonblick tvingades han söka stöd bland de revolutionära elementen, och med deras hjälp söka stöd hos folket mot de privilegierades alltför besinningslösa offensiv. Men det går inte att stöda sig på en samhällsmotsättning som håller på att förvandlas till en avgrund. Därifrån härrör den framtvungade övergången till en termidorianisk ”monolitism” genom att krossa varje tillstymmelse till revolutionär anda och minsta yttring av självständig politisk aktivitet från massornas sida. De blodiga utrensningarna har tillfälligt räddat Stalins styre, men har också skakat sönder bonapartistens sociala och politiska stödjepunkter.

Stalin närmar sig slutet på sin tragiska uppgift. Ju mer han tycker att han inte längre behöver någon, desto närmare är den timma då det kommer att visa sig att ingen behöver honom. Om byråkratin skulle lyckas ombilda egendomsformerna och på så sätt skapa en ny egendomsägande klass ur sig själv, så kommer denna nya klass att hitta sina egna ledare som inte är förknippade med det revolutionära förflutna och är mer läskunniga. Då är det knappast troligt att Stalin kommer att få ett enda

ord av tacksamhet för det arbete han har utfört. En öppen kontrarevolution kommer att göra processen kort med honom, mest troligt anklagad för – trotskism. I så fall kommer Stalin att falla offer för de sorts hopkok som han själv har påbörjat. Men denna väg är ingalunda förutbestämd. Mänskligheten går återigen in i en epok av krig och revolutioner. Inte bara politiska regimer utan också samhällsregimer kommer att rasa samman som korthus. Det är fullt troligt att revolutionära omvälvningar i Asien och Europa kommer att äga rum innan Stalins klick störtas av en kapitalistisk kontrarevolution, och förbereda dess fall under de arbetande massornas slag. I så fall kommer Stalin att ha ännu mindre orsak att räkna med tacksamhet.

Mänsklighetens minne är storsint vad gäller att använda hårda åtgärder för stora historiska mål. Men historien kommer inte att förlåta att det spills en enda droppe blod om det görs till förmån för det nya vidundret av självrådighet och privilegier. Den moraliska medvetenheten finner sin högsta tillfredsställelse i den oföränderliga övertygelsen att historiens vedergällning kommer att motsvara brottets omfattning. Revolutionen kommer att låsa upp alla hemliga utrymmen, granska alla rättgångar, återupprätta de förtalade, resa minnesmärken till galenskapens offer och täcka bödlarnas namn med evig vanära. Stalin kommer att lämna scenen tyngd av alla de brott han har begått – inte bara som revolutionens dödgrävare utan också som den grymmaste figuren i mänsklighetens historia.